

Raport wstępny

z monitoringu w zakresie tworzenia i stosowania przepisów prawa regulującego obowiązki z zastosowaniem zasad dostępności

dla

Urząd Miasta w Jeleniej Górze

Miejsce monitoringu

budynek przy ulicy Sudecka 29

Funkcja budynku

Jednostka Administracji Publicznej

Miasto Jelenia Góra

Monitoring stosowania zasad dostępności przez administrację publiczną, świadczona w ramach projektu nr POWR.02.16.00-00-0117/20 pn. „Wzmacniamy organizacje pozarządowe i partnerów społecznych” Działania 2.16 Usprawnienie procesu stanowienia prawa w ramach

PO WER 2014-2020.

Wprowadzenie

Głównym celem monitoringu jest prowadzenie monitoringu jakości działań normatywnych pod kątem tworzenia i stosowania w praktyce przepisów sprzyjających zapewnieniu dostępności w procesie stanowienia prawa.

Podstawowe obowiązki ustawowe podmiotów publicznych.

Zgodnie z ustawą o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami Sektor publiczny jest zobowiązany do zapewnienia co najmniej minimalnej dostępności, która zagwarantuje dostępność podmiotu publicznego. Podmiot publiczny zapewnia dostępność przez stosowanie uniwersalnego projektowania nowych rozwiązań lub racjonalnych usprawnień w usuwaniu istniejących barier.

Każdy organ władzy publicznej (w tym administracji rządowej i samorządowej oraz kontroli państwowej i ochrony prawa), a także sądy i trybunały – wyznaczają co najmniej jedną osobę pełniącą funkcję koordynatora ds. dostępności ze ściśle przyporządkowanymi zadaniami i obowiązkami ustawowymi. Raz na cztery lata podmiot publiczny składa raport o stanie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w danym podmiocie i publikuje go na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej. Pierwszy termin upływał w dniu 31 marca 2021 roku.

Przedmiotem raportu jest ocena dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej, obiektu, wraz z rekomendacjami zmian poprawiających dostępność obiektu według stanu realizacji działań w ramach projektu Dostępność Plus. Przedmiotem opracowania jest:

1. Określenie istniejącego poziomu dostępności budynku, otoczenia zewnętrznego, dostępności cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej;
2. Określenie rekomendacji racjonalnych działań / usprawnień wpływających na poprawę użyteczności budynku przez osoby o ograniczonej mobilności i percepcji, w tym osób z niepełnosprawnościami (wzroku, słuchu, ruchu). Działania te mogą odnosić się zarówno do likwidacji fizycznych barier, jak poprawy sposobu zarządzania budynkiem w danej placówce;

Rekomendacje zmian, o których mowa rozumiane są jako:

- znacznie poprawiające dostępność czyli dostęp wraz z możliwością użytkowania przez osoby o ograniczonej mobilności i percepcji do wszystkich podstawowych funkcji obiektu i jego otoczenia na równi ze wszystkimi, zgodnie z definicją „projektowania uniwersalnego” lub
- wymagają natychmiastowego wprowadzenia, gdyż na przykład dotyczą sytuacji, w której istnieje zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa użytkowników budynku.

Minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami obejmują:

W zakresie dostępności architektonicznej:

- a) zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
- b) instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
- c) zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób

wizualny i dotykowy lub głosowy,

d) zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego, o którym mowa w art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1172 i 1495),

e) zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób;

W zakresie dostępności cyfrowej – wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych;

W zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej:

a) obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824), lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,

b) instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,

c) zapewnienie na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania,

d) zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.

W zakresie audytu dostępności architektonicznej, cyfrowej i komunikacyjno-informacyjnej, przeprowadzono część wstępną: tzn. wizytę terenową obiektu, otoczenia zewnętrznego przy udziale 2 osób z zespołów monitorujących. Wykonano monitoring obiektu według matrycy dostępności zawierającej 88 obszarów sprawdzających, które zostały przygotowane na podstawie „Monitoringu działań jednostek administracji rządowej i samorządowej pod kątem realizacji praw osób z niepełnosprawnościami.

Ocenę dostępności obiektu dokonano w oparciu o:

- metodologię określoną w Opisie dostępności Projektu Dostępność Plus – wytyczne stanowiące dokumentację z zakresie wprowadzania Ustawy o Zapewnieniu Dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Ustawa z dnia 19 lipca 2019, Dz.U. 2019 poz. 1696)

- definicję dostępności,

- użytkowania przez osoby o ograniczonej mobilności i percepcji do wszystkich podstawowych funkcji obiektu i jego otoczenia na równi ze wszystkimi, zgodnie z definicją „projektowania uniwersalnego”

- Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami” - uwzględniając koncepcję uniwersalnego projektowania – poradnik. Wydany przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, jako kodeks dobrych praktyk. Warszawa. Data wydania 11.2017 z późniejszymi zmianami. Dostęp online: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/standardy-dostepnosci-budynkow-dla>

osob-z-niepełnosprawnościami oraz Ustawa Prawo Budowlane oraz rozporządzenia wykonawcze ws. Warunków technicznych Opracowanych na potrzeby audytu dostępności budynku.

Dla ocenianego obiektu przeprowadzono ocenę poniżej wymienionych obszarów pod kątem dostępności:

a) Otoczenia zewnętrznego rozumianego jako:

- trasę dojścia do budynku;
- wyposażenie na trasie dojścia;
- oznaczenia, tablice informacyjne
- oświetlenie, sygnalizacja świetlna i dźwiękową

b) Parkingu dla osoby z niepełnosprawnościami rozumianego jako:

- typ parkingu
- parametry miejsca parkingowego
- odległość miejsca parkingowego dla OzN od wejścia
- przestrzeń manewrową na ciągu pieszym
- usprawnienia / dostępność pod kątem niepełnosprawności ruchowej, wzrokowej, słuchowej
- zastosowane materiały wykończeniowe
- oznakowanie miejsca postojowego

c) Wejścia do budynku rozumiane jako:

- dojście do budynku
- wejścia do budynku
- przedsionek, drzwi wejściowe i wewnętrzne
- oświetlenie
- sygnalizację do przywołania pomocy

d) Ciągi komunikacyjne w budynku rozumianej jako:

- recepcji / punktu informacyjnego
- dostępne przestrzenie i korytarze w budynku
- parametry przestrzeni manewrowej
- usprawnienia / dostępność pod kątem niepełnosprawności ruchowej, wzrokowej, słuchowej
- zastosowane materiały wykończeniowe
- wyposażenie
- oznaczenia / tablice informacyjne

- oświetlenie
- sygnalizacja w budynku
- e) **Ciągi komunikacji pionowej w budynku rozumianej jako:**
 - windy
 - schody wewnętrzne
 - parametry przestrzeni manewrowej
 - oznaczenia / tablice informacyjne
 - oświetlenie
- f) **Pomieszczeń sanitarnych, w toalet dla OzN rozumianych jako:**
 - dostępność toalet dla OzN
 - drzwi do toalet dla OzN
 - parametry przestrzeni manewrowej
 - zastosowane materiały wykończeniowe
 - wyposażenie toalet dla OzN
 - oznaczenia / tablice informacyjne
 - system alarmowy
- g) **Pomieszczeń innych wynikających ze specyfikacji obiektu rozumiane jako:**
 - dostępność pomieszczeń do obsługi, innych dla OzN
 - parametry przestrzeni manewrowej
 - drzwi do pomieszczeń
 - zastosowane materiały wykończeniowe
 - wyposażenie pomieszczeń
 - oznaczenia / tablice informacyjne
 - oświetlenie
- h) **Dostęp do informacji**
 - dostępność stron internetowych
 - informacje w budynku
 - bezpieczeństwo osób
 - systemy powiadamiania alarmowego
 - drogi ewakuacyjne

Wyniki monitoringu zostały zaprezentowane w załączniku nr 1 do niniejszego raportu.

Budynek w którym znajduje się Urząd Miasta jest wpisany do Rejestru Zabytków w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków we Wrocławiu. Z uwagi na powyższe nie we wszystkich obszarach będzie możliwe zapewnienie dostępności rekomenduje się zastosowanie przepisów Art. 7 Ustawy o zapewnieniu dostępności, (Ustawa z dnia 19 lipca 2019, Dz.U. 2019 poz. 1696).

Art. 7. 1. W indywidualnym przypadku, jeżeli podmiot publiczny nie jest w stanie, w szczególności ze względów technicznych lub prawnych, zapewnić dostępności osobie ze szczególnymi potrzebami w zakresie, o którym mowa w art. 6 pkt 1 i 3, podmiot ten jest obowiązany zapewnić takiej osobie dostęp alternatywny.

2. Dostęp alternatywny, o którym mowa w ust. 1, polega w szczególności na:

- 1) zapewnieniu osobie ze szczególnymi potrzebami wsparcia innej osoby lub
- 2) zapewnieniu wsparcia technicznego osobie ze szczególnymi potrzebami, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, lub
- 3) wprowadzeniu takiej organizacji podmiotu publicznego, która umożliwi realizację potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w niezbędnym zakresie dla tych osób.

Rekomendacje dla budynku przy ulicy Sudecka 29

Poniżej przedstawione zostały rekomendacje, które są efektem przeprowadzonych działań monitoringowych.

Treść Rekomendacji 1

Rozpoczęcie procesu wyznaczenia i oznakowania zgodnie z obowiązującymi przepisami jednego stanowiska postojowego dla pojazdów osób z niepełnosprawnością na parkingu przed budynkiem,

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

Budynek posiada miejsca postojowe dla OzN, zlokalizowane w pobliżu tylnego wejścia dla OzN, miejsca zlokalizowane po drugiej stronie ulicy na dodatkowym parkingu, powierzchnia. Brak widocznych oznaczeń poziomych i pionowych. Istnieje możliwość wyznaczenia miejsc dla OzN bezpośrednio przy wejściu dla OzN.

Sposób wykorzystania rekomendacji

Zaleca się, aby w odniesieniu do budynków użyteczności publicznej, odległość stanowiska postojowego przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnościami od głównego wejścia do budynku była minimalna,

jeżeli parking nie obsługuje bezpośrednio żadnego budynku, miejsca przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami powinny znajdować się możliwie blisko przystosowanego wyjścia z tego parkingu,

w bardzo skomplikowanych przestrzeniach należy zapewnić wizualne, słuchowe i dotykowe formy prowadzenia, w celu wspierania orientacji i wyboru odpowiedniego kierunku, w celu wspomaganie osób z niepełnosprawnością wzroku wymaga się, aby systemy prowadzenia wyróżniały się kolorystycznie z tła.

Zaleca się umieszczenie oznaczeń o wskazaniu lokalizacji miejsc dla OzN.

Zaleca się wykonanie jednego przejścia dla pieszych przystosowanego dla OzN, w obrębie budynku.

Chodnik powinien mieć szerokość dostosowaną do natężenia ruchu pieszych, a jego usytuowanie względem jezdni powinno zapewnić bezpieczeństwo użytkowników, w tym zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami.

Stanowisko postojowe musi mieć połączenie z najbliższym chodnikiem. Miejsca tego typu powinny być wyposażone w pochylnię umożliwiającą wjazd wózkiem inwalidzkim na poziom chodnika lub poprzez wyrównanie poziomów płaszczyzny drogi i chodnika.

Przykładowe sposoby zapewnienia dostępu do chodnika:

wyniesienie całości nawierzchni stanowiska postojowego do wysokości sąsiedniego chodnika – dwustronne zrównanie poziomów,

obniżenie wysokości sąsiedniego (dobudowanego) chodnika do nawierzchni stanowiska postojowego – dwustronne zrównanie poziomów,

obniżenie nawierzchni chodnika na całej długości stanowiska postojowego,

wyniesienie miejscowe nawierzchni stanowiska postojowego – pochylnia do wysokości chodnika,

obniżenie miejscowe nawierzchni chodnika do wysokości nawierzchni stanowiska postojowego - pochylnia do poziomu koperty,

jeżeli parking nie obsługuje bezpośrednio żadnego budynku, miejsca przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami powinny znajdować się możliwie blisko

przystosowanego wyjścia z tego parkingu,

w bardzo skomplikowanych przestrzeniach należy zapewnić wizualne, słuchowe i dotykowe formy prowadzenia, w celu wspierania orientacji i wyboru odpowiedniego kierunku, w celu wspomaganie osób z niepełnosprawnością wzroku wymaga się, aby systemy prowadzenia wyróżniały się kolorystycznie z tła.

Zaleca się umieszczenie oznaczeń o wskazaniu lokalizacji miejsc dla OzN.

Zaleca się wykonanie jednego przejścia dla pieszych przystosowanego dla OzN, w obrębie budynku.

Stanowiska postojowe dla samochodów powinny mieć wymiary wynoszące co najmniej:

360x500 cm (zalecane 600 cm),

360x600 cm (zalecane 700 cm) – w przypadku stanowisk postojowych usytuowanych wzdłuż jezdni,

360x900 cm – wymiar wymagany dla busów przystosowanych do przewozu osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (dotyczy samochodów wyposażonych w podnośnik z tyłu pojazdu).

zaleca się stosowanie nawierzchni utwardzonej (równej i gładkiej o prawidłowym spadku podłużnym i poprzecznym), wykonanej z betonu asfaltowego (nawierzchni bitumicznej) lub z betonu cementowego:

- wskaźniku odbicia światła słonecznego (tzw. SR Value) w wartości co najmniej 0,33,

- zacienionej drzewami istniejącymi bądź odpowiednio dobranymi nasadzeniami,

- znajdującej się pod zadaszeniem o pokryciu wykonanym z materiałów o wskaźniku odbicia światła słonecznego (tzw. SR Value) w wartości co najmniej 0,33 lub pokrytego panelami słonecznymi lub zielenią,

nie zaleca się stosowania nawierzchni brukowanych wykonanych z kostki kamiennej - stosowanie nawierzchni z kostki kamiennej dopuszczalne jest jedynie w sytuacji gdy nawierzchnia ta stanowi element tkanki zabytkowej,

w przypadku odtwarzania nawierzchni z materiałów wyprodukowanych współcześnie zaleca się stosowanie nawierzchni gładkich dopasowanych estetycznie do istniejącej nawierzchni,

dopuszcza się stosowanie nawierzchni brukowej z kostki betonowej o niefazowanych

krawędziach i kostki kamiennej ciętej, w przypadku parkingów o nawierzchni ażurowej zaleca się, aby stanowiska postojowe dla osób z niepełnosprawnościami miały nawierzchnię pełną (bez otworów), w przypadku parkingów o nawierzchni gruntowej zaleca się utwardzenie przynajmniej nawierzchni koperty wraz z dojściem do twardej nawierzchni drogi/chodnika. Nawierzchnię gruntową dopuszcza się tylko w wypadku kopert zlokalizowanych na terenach przyrodniczo chronionych (parkowych, leśnych), lecz zaleca się jej stabilizowanie lub wzmocnienie geokratami stalowymi lub z tworzyw sztucznych o wymiarze/średnicy „oczka” $d \leq 2$ cm, w odniesieniu do parkingów o nawierzchni utwardzonej należy oznaczać kopertę poprzez malowanie całości tła stanowiska na kolor niebieski.

Treść Rekomendacji 2

Rozpoczęcie procesu zwiększania dostępności budynku poprzez wprowadzenie rozwiązania (oznaczenie stopnia biegu schodów wejściowych i wewnętrznych) ułatwiającego pokonywanie schodów w szczególności osobom z schorzeniami narządu wzroku.

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

W budynkach użyteczności publicznej schody powinny być oznaczone m.in. : wizualnie – kontrastowo oznaczone krawędzie stopni lub poprzez zmianę faktury, odcienia lub barwy. Brak różnicy w fakturze lub kolorze może utrudniać osobom w szczególności z schorzeniami wzroku (ale także osobom starszym) sprawne poruszanie się po stopniach. Brak oznaczenia zmiany faktury na etapie budowy schodów można rozwiązać poprzez oznaczenie pierwszego i ostatniego stopnia pasem kontrastowym zarówno na stopnicy jak i podstopnicy, aby były widoczne przy wchodzeniu, jak i schodzeniu po schodach. Dotyczy do schodów zewnętrznych i wewnętrznych ciągach komunikacyjnych badanego budynku.

Sposób wykorzystania rekomendacji

Przygotowanie i zaplanowanie działań mających na celu poprawę widoczności schodów wejściowych i wewnętrznych poprzez oznaczenie pierwszego i ostatniego stopnia pasem kontrastowym (taśmą kontrastową) zarówno na stopnicy jak i podstopnicy. Likwidacja lub zniwelowanie progów w drzwiach wejściowych. Likwidacja lub zniwelowanie wystających na stopniach „nosków” na schodach zewnętrznych.

Treść Rekomendacji 3

Drzwi wejściowe, wejścia dla OzN, poręcze, maty

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

Do budynku wejście główne po kilkunastu schodach, brak dzwonnka lub domofonu dla OzN. Brak oznaczeń kontrastowych, brak poręczy obniżonych oraz wysuniętych, poręcze z nieprawidłowymi pochwytnymi, brak oznaczeń fakturowych i początku oraz końca schodów. Drzwi zewnętrzne otwierane za pomocą gałki, brak klamki. Dodatkowo na tyłach budynku od ulicy Ptasiej dodatkowe wejście bez różnicy poziomów. Z drzwiami skrzydłowymi o szerokości 88 cm. Na wejściach grube gumowe i materiałowe maty nie przytwierdzone do podłoża.

Sposób wykorzystania rekomendacji

wejścia do budynków powinny być zasygnalizowane pasem ostrzegawczym szerokości 50 cm ułożonym w odległości 50 cm przed drzwiami i za drzwiami,

wokół głównego wejścia należy umożliwić swobodę poruszania się osobom z niepełnosprawnościami, czyli zapewnić przed i po wejściu przestrzeń manewrową o wymiarach co najmniej 150x150 cm,

zaleca się projektowanie wejść z dużymi wiatrołapami, nawierzchnia przed wejściem głównym powinna być utwardzona i posiadać nachylenie podłużne mniejsze niż 6% (zalecane nachylenie mniejsze niż 5%), konieczne jest zapewnienie wypłaszczonej powierzchni manewrowej przed wejściem, nawierzchnia przed wejściem głównym powinna mieć powierzchnię antypoślizgową, która spełnia swoje cechy również w trudnych warunkach atmosferycznych - w badaniu wg PN-EN 13036-4 lub PN-EN 14231 wartość poślizgu (PTV lub SRV) nawierzchni mokrej nie może być niższa niż 36 jednostek,

zaleca się stosowanie drzwi automatycznych – rozwiązanie takie ułatwia dostanie się do budynku osobom z niepełnosprawnością ruchu, opiekunom z dziećmi, osobom starszym, osobom z nieporęcznym bagażem – drzwi takie są szczególnie zasadne w budynkach użyteczności publicznej, w tym związanych ze służbą zdrowia, stosowanie drzwi obrotowych lub wahadłowych jest możliwe tylko w przypadku jeżeli towarzyszą im drzwi rozwierane lub rozsuwane z klamką zarówno po stronie zewnętrznej, jak i wewnętrznej. Należy zauważyć, iż drzwi rozsuwane mogą stanowić wyjścia na drogi ewakuacyjne, a także być stosowane na drogach ewakuacyjnych, jeżeli są przeznaczone nie tylko do celów ewakuacji, a ich konstrukcja zapewnia:

- otwieranie automatyczne i ręczne bez możliwości ich blokowania;
- samoczynne ich rozsuniecie i pozostanie w pozycji otwartej w wyniku zasygnalizowania pożaru przez system wykrywania dymu chroniący strefę pożarową, do ewakuacji z której te drzwi są przeznaczone, a także w przypadku awarii drzwi.

drzwi oraz wejścia znajdujące się w przebiegu tras pozbawionych przeszkód muszą posiadać wolny od przeszkód prześwit szerokości 90 cm

w przypadku zastosowania mat przy wejściu powinny one spełniać następujące zalecenia:

- wycieraczki (gumowe, stalowe) muszą być układane tak, by ich powierzchnia była na jednym poziomie z chodnikiem/posadzką,
- dopuszczalne stosowanie wycieraczek układanych na posadzce, o ile wycieraczka wyposażona jest w pochyłe krawędzie umożliwiające wjazd kołem, a jej wysokość nie przekracza 1 cm,
- wielkość oczek wycieraczki powinna zabezpieczać przed utknięciem koła wózka lub laski osoby niewidomej, oraz mieć wymiar $\leq 2\text{cm}$ (zalecane 1 cm)
- w przypadku stosowania mat należy trwale przymocować je do podłogi,

Treść Rekomendacji 4

Ciągi komunikacyjne, pochylnie dla OzN.

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

W budynku długie korytarze o różnej szerokości, słabo oświetlone z przedmiotami ustawionymi dość chaotycznie zaważające przestrzeń, (kosze na odpady, stoliki, krzeselka) na ścianach zamontowane grzejniki bez wyraźnego kontrastu. W ciągach komunikacyjnych od obydwu wejść brak kontrastów na ścianach i podłogach, drzwi wewnętrzne nie wyróżnione kontrastowo. W części łącznikowej korytarzy pochylnia bez oznaczeń kontrastowych oraz obustronnej poręczy.

Sposób wykorzystania rekomendacji

Zaleca się aby szerokość ciągów komunikacyjnych (korytarzy) była uzależniona od natężenia ruchu osób i wynosiła odpowiednio:

- 180 cm – w przypadku stałego ruchu dwukierunkowego,
- 150 cm – w przypadku częstego ruchu dwukierunkowego,

120 cm – w przypadku rzadkiego ruchu dwukierunkowego, oraz z zastrzeżeniem, iż taka szerokość korytarza jest dopuszczalna tylko w przypadku kiedy stanowi drogę ewakuacyjną przeznaczoną do ewakuacji nie więcej niż 20 osób.

Bezpieczna (wolna od przeszkód) skrajnia ruchu pieszego powinna być wyznaczona w sposób czytelny i zrozumiały, ze szczególnym zwróceniem uwagi na potrzeby osób z ograniczeniem widzenia. Udogodnieniem dla osób z niepełnosprawnością wzroku są elementy kontrastujące, zarówno w warstwie fakturowej, jak i kolorystycznej.

Do tzw. naturalnych linii kierunkowych, które wykorzystują osoby niewidome i słabo widzące zaliczyć można:

- kontrastowe różnice fakturowe posadzek,
- krawężniki i pierzeje budynków,
- cokoły przegród pionowych,
- elementy poziome balustrad oraz pochwyty poręczy,
- liniowe oświetlenie w posadzce i na suficie (duża część osób niewidomych ma tzw. poczucie światła i może rozpoznać kierunki wyznaczone przez oświetlenie i kontrast kolorystyczny).

Nawierzchnie ciągów pieszych powinny zapewnić możliwość swobodnego poruszania się tzn. powinny być twarde, równe, nie powodować zjawiska oślnienia i mieć powierzchnię antypoślizgową, która spełnia swoje cechy również w trudnych warunkach atmosferycznych - nawierzchnia ciągów pieszych powinna mieć powierzchnię antypoślizgową, która spełnia swoje cechy również w trudnych warunkach atmosferycznych - w badaniu wg PN-EN 13036-4 lub PN-EN 14231 wartość poślizgu (PTV lub SRV) nawierzchni mokrej nie może być niższa niż 36 jednostek.

Faktura i kolorystyka tras nie może sprawiać wrażenia różnic wysokości. Należy ograniczyć stosowanie wzorów poprzecznych do kierunku poruszania się. Kolorystyka i zróżnicowanie materiałowe nawierzchni powinny podkreślać główne kierunki poruszania się i zaznaczać różne obszary funkcjonalne.

Zastosowanie kombinacji różnych rodzajów nawierzchni może ułatwić osobom z zaburzeniami orientacji poruszanie się w przestrzeni zintegrowanego węzła przesiadkowego.

Dla osób słabowidzących oraz osób z niepełnosprawnością intelektualną istotne są przede wszystkim kontrasty kolorystyczne, natomiast dla osób niewidomych kontrasty fakturowe stosowane na nawierzchniach ciągów pieszych.

Dla lepszego rozpoznawania oznaczeń fakturowych przez osoby z wadami wzroku zaleca się stosowanie kontrastu barwnego pomiędzy powierzchnią chodnika, a elementami oznaczeń. Należy wskazać, iż kolor żółty jest kolorem najdłużej postrzeganym (rozpoznawalnym) przez osoby tracące wzrok.

Kontrast barwny mierzy się poprzez porównanie współczynników odbicia światła tzw. LRV (ang. *Light Reflectance Value*). Współczynnik odbicia światła to całkowita ilość światła odbitego od powierzchni (np.: posadzki, ściany, wykończenia stopni schodów itp.) na każdej długości fali i we wszystkich kierunkach po podświetleniu źródłem światła. Kontrast w procentach jest określony wg wzoru

$$C = [(L1-L2) / L1] \times 100, [\%]$$

Gdzie:

L1 – wartość współczynnika odbicia światła (LRV) w jasnym obszarze,

L2 – wartość współczynnika odbicia światła (LRV) ciemniejszej powierzchni.

Produkty poddane ocenie kontrastu wizualnego mierzonego na podstawie współczynnika odbicia światła (LRV) powinny wyraźnie odróżniać się pod względem dwóch powierzchni styknych. Im większa będzie różnica współczynnika LRV pomiędzy dwoma powierzchniami, tym większą różnicę zanotuje ludzkie oko. Oprócz koloru na wartość współczynnika LRV mają również wpływ takie czynniki jak struktura czy połysk powierzchni.

Należy ograniczać stosowanie opraw oświetleniowych z widocznym źródłem światła, które mogą powodować zjawisko olśnienia – w przypadku zastosowania reflektorów powinny być one rozmieszczone w sposób nieprzeszkadzający użytkownikowi wymaga się, aby pochylnie, wejścia, schody, elementy oznakowania były dobrze oświetlone światłem sztucznym o natężeniu minimum 100 lx

Pochylnie powinny mieć szerokość płaszczyzny ruchu minimum 120 cm,

Nie ma potrzeby projektowania krawężnika, jeżeli dana krawędź pochylni biegnie wzdłuż ściany, nawierzchnia pochylni powinna zapewnić możliwość swobodnego poruszania się, tzn. powinna być twarda, równa i mieć powierzchnię antypoślizgową, która spełnia swoje cechy również w trudnych warunkach atmosferycznych - w badaniu wg PN-EN 13036-4 lub PN-EN 14231 wartość poślizgu (PTV lub SRV) nawierzchni mokrej nie może być niższa niż 36 jednostek, Zaleca się projektowanie pochylni o najmniejszym możliwym do zastosowania nachyleniu.

po obu stronach pochylni należy zainstalować poręcze na wysokości 75 i 90 cm,

odstęp między poręczami musi mieścić się w granicach od 100 cm do 110 cm,

poręcze przy pochylniach należy przedłużyć o 30 cm na ich początku,

końcu oraz zakończyć w sposób zapewniający bezpieczne użytkowanie,

poręcze przy pochylniach powinny być równoległe do nawierzchni,

część chwytana poręczy powinna mieć średnicę 3,5 - 4,5 cm,

część chwytana poręczy powinna być oddalona od ściany o co najmniej 5 cm

Treść Rekomendacji 5

Wyróżnienie recepcji/punktu informacyjnego, Wyposażenie recepcji/punktów informacyjnych w stanowiskową pętlę indukcyjną. Dostosowanie recepcji do potrzeb OzN

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

Recepcja/ Punkt informacyjny umieszczony przy wejściu głównym, brak wyraźnego wyróżnienia, brak obniżonej lady. Przy wejściu zamontowany automat kolejkowy, nie wyróżniony wizualnie ani dźwiękowo.

Sposób wykorzystania rekomendacji

Recepcje i punkty informacyjne powinny być zlokalizowane przy głównych ciągach komunikacyjnych, najlepiej w pobliżu wejść, stanowiska obsługi klienta powinny znajdować się w miejscach dostępnych dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim, należy zapewnić miejsce postojowe dla osoby poruszającej się na punkty informacyjne i punkty obsługi klienta znajdują się wzdłuż trasy pozbawionej przeszkód, przynajmniej jedno z okienek musi być dostępne dla użytkownika wózka inwalidzkiego oraz dla osób o niskim wzroście, oprócz tego przynajmniej jedno okienko musi być wyposażone w system pętli indukcyjnej na potrzeby aparatu słuchowego, należy zapewnić co najmniej jedno przejście z którego przez cały czas otwarcia obiektu będą mogły korzystać osoby z niepełnosprawnościami, lada recepcji, lub stanowisko obsługi, przynajmniej na odcinku o szerokości 90 cm, powinna znajdować się nie wyżej niż 90 cm od posadzki, optymalna wysokość to 70 - 80 cm, pod blatem zaleca się zapewnienie przestrzeni umożliwiającej podjechanie pod blat przodem wózka, jeżeli przy blacie konieczne jest wypełnianie dokumentów, przestrzeń pod blatem powinna zostać zapewniona obligatoryjnie, źródło światła nie może znajdować się za osobą obsługującą, należy zapewnić oświetlenie umożliwiające osobom niesłyszącym czytanie z ruchu ust, zaleca się wyposażenie recepcji i stanowisk obsługi klienta w:

- pętle indukcyjne,
- urządzenia ułatwiające osobom słabosłyszącym zrozumienie pracownika. Pętla

indukcyjna przesyła dźwięk bezpośrednio do aparatu słuchowego, dzięki czemu głos nie jest zakłócany przez odgłosy otoczenia, oznakowanie toalet powinno być dobrze widoczne z każdego miejsca. Kolejkomaty powinny być zaopatrzone w funkcje dedykowane osobom niepełnosprawnym, takie jak:

- priorytetowe przywołanie osób niepełnosprawnych,
- realizowanie przywołań audio,
- wydawanie biletów z komunikatem audio,
- realizowanie przywołań video na monitorach w standardzie WCAG 2.1,
- wyposażenie automatów w napisy punktowe Braille'a,
- automaty biletowe z elektryczną regulacją nachylenia monitora.

Treść Rekomendacji 6

Schody wyposażone w obustronne poręcze i balustrady, na wymaganej wysokości, wyróżnienie biegu schodów, oznaczenie za pomocą zmiennej faktury. Powierzchnie podłóg i schodów, maty chodniki przytwierdzone do podłoża.

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

Nie wszędzie zastosowano poręcze obustronne, brak dodatkowej obniżonej poręczy, poręcze nie wychodzą za obrys schodów, brak kontrastów wyróżniających biegi schodów a także zmiennej faktury powierzchni.

Sposób wykorzystania rekomendacji

Schody zewnętrzne i wewnętrzne, służące do pokonania wysokości przekraczającej 50 cm, powinny być zaopatrzone w balustrady lub inne zabezpieczenia od strony przestrzeni otwartej, o wysokości 110 cm, schody zewnętrzne i wewnętrzne w budynku użyteczności publicznej powinny mieć balustrady lub poręcze przysienne umożliwiające lewo- i prawostronne ich użytkowanie, przy szerokości biegu schodów większej niż 4 m należy zastosować dodatkową balustradę pośrednią, maksymalny prześwit lub wymiar otworu pomiędzy elementami wypełnienia balustrady nie może być większy niż 12 cm (dotyczy budynków wielorodzinnych, budynków zamieszkania zbiorowego, oświaty i wychowania oraz zakładów opieki zdrowotnej) zaleca się stosowanie poręczy na wysokości 85 - 100 cm pierwszą poręcz oraz dodatkowo na wysokości 60 - 75 cm drugą poręcz, poręcze przy schodach przed ich początkiem i za końcem należy przedłużyć o min. 30 cm w poziomie oraz zakończyć w sposób zapewniający bezpieczne użytkowanie, poręcze przy schodach powinny być oddalone od ścian, do których są mocowane, co najmniej 5 cm, część chwytna poręczy powinna mieć średnicę w zakresie 3,5 cm - 4,5 cm na końcach poręczy należy montować oznaczenia dotykowe (pismo wypukłe lub piktogramy dotykowe) i w alfabecie Braille'a, które są dodatkową informacją dla osób niewidomych. Jeżeli informacja jest wykonana alfabetem Braille'a powinna być krótka i zawierać podstawowe informacje o punkcie orientacji, np. numerze peronu lub kierunku do wyjścia. Każdorazowo odbiór oznaczeń wykonanych w Braille'u powinien dokonać specjalista w zakresie tyflografiki – zalecenie wynika z faktu, że częstym błędem popełnianym przez wykonawców jest montaż napisów „do góry nogami”, szczególnie gdy napisy są wykonane wyłącznie w alfabecie Braille'a, końce poręczy powinny być zawinięte w dół lub zamontowane do ściany, tak aby nie można było zaczepić się fragmentami ubrania, należy zapewnić ciągłość prowadzenia poręczy na schodach wielobiegowych. Dopuszcza się przerwanie ciągłości poręczy w przypadku spoczników o długości większej niż 3 m,

poręcze powinny być w kolorze kontrastującym z tłem ściany oraz biec nieprzerwanie przez cały ciąg schodów (w tym spoczniki),
linia poręczy powinna wiernie odzwierciedlać bieg schodów,
w budynkach użyteczności publicznej schody powinny być oznaczone na dwa sposoby:
wizualnie – kontrastowo oznaczone krawędzie stopni,
poprzez zmianę faktury, odcienia lub barwy, w odległości 50 cm przed krawędzią pierwszego stopnia schodów w dół oraz przed krawędzią pierwszego stopnia schodów w górę, należy ułożyć fakturę ostrzegawczą o szerokości nie mniejszej niż 40 cm i nie większej niż 60 cm (na całej szerokości schodów),
powierzchnie spoczników schodów powinny mieć wykończenie wyróżniające je odcieniem, barwą bądź fakturą, co najmniej w pasie 30 cm od krawędzi rozpoczynającej i kończącej bieg schodów, wszystkie krawędzie stopni należy oznaczyć przy pomocy kontrastowego pasa o szerokości 5 cm umieszczonego wzdłuż całej krawędzi stopni w poprzek biegu, kontrast barwny C oznaczeń montowanych na krawędziach nie powinien być mniejszy niż 70%,
należy zachować bezpieczną skrajnię ruchu pieszych i gdy bieg schodowy jest nadwieszony nad ciągiem pieszym, przestrzeń pod schodami o wysokości mniejszej niż 220 cm powinna być obudowana lub oznaczona w taki sposób, aby osoba z dysfunkcją wzroku mogła je bezpiecznie ominąć.

Treść rekomendacji 7 **Przystosowanie toalet dla OzN**

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

W korytarzach ogólnodostępnych brak toalet dla OzN,

Sposób wykorzystania rekomendacji

Na terenie obiektu użyteczności publicznej powinny znajdować się toalety, przynajmniej jedna kabina dostępna dla obu płci musi być przystosowana do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

przeźrenia manewrowa:

- obszar manewrowy o minimalnych wymiarach 150x150 cm¹³⁰,
- wszystkie odpływy wody z poziomu posadzki oraz kratki podłogowe powinny znajdować się poza przestrzenią manewrową wózka,

urządzenia alarmowe:

- toalety powinny być wyposażone w przycisk lub linkę wzywania pomocy, znajdującą się na maksymalnej wysokości 40 cm od poziomu posadzki - linka/przycisk powinny aktywować alarm w pomieszczeniu obsługi,

- uruchamianie urządzeń alarmowych w toalecie nie powinno wymagać siły przekraczającej 30 N,

powierzchnie ścian i podłóg:

- zabrania się stosowania powierzchni połyskliwych, powodujących zjawisko olśnienia,
- ściany i podłogi powinny być ze sobą skontrastowane; w przypadku braku takiej możliwości, wymagane jest stosowanie listew przypodłogowych lub cokołów w kontrastowym kolorze,
- wszystkie powierzchnie ścian oraz wszystkie powierzchnie podłóg powinny mieć jednolitą barwę, bez wzorów lub o wzorach o kontraście kolorystycznym mniejszym od LRV=20,

- podłogi i posadzki w toaletach powinny być wykonywane z materiałów

antypoślizgowych, które, nawet zamoczone, nie spowodują niebezpieczeństwa dla użytkowników - w badaniu wg PN-EN 13036-4 lub PN-EN 14231 wartość poślizgu (PTV lub SRV) nawierzchni mokrej nie może być niższa niż 36 jednostek, drzwi:

- wejście do toalety powinno być oznaczone za pomocą piktogramów na ścianach oraz informacją w alfabecie Braille'a,
 - w ustępach ogólnodostępnych, do kabin przystosowanych dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami należy stosować drzwi otwierane na zewnątrz, o szerokości co najmniej 90 cm,
 - wszystkie drzwi prowadzące do toalet powinny być kontrastowo oznaczone poprzez wykonanie całej powierzchni w kolorze kontrastującym z kolorem ściany (LRV > 30), lub oznaczenie ościeżnic w kolorze skontrastowanym z kolorem ściany (LRV > 30),
 - zaleca się montowanie drzwi bez siłowników. Ciężkie drzwi uniemożliwiają samodzielne otwarcie ich przez osobę poruszającą się na wózku inwalidzkim,
 - ręczne otwieranie i zamykanie drzwi toalety nie powinno wymagać siły przekraczającej 60 N,
 - zaleca się, aby drzwi toalety umożliwiały ich awaryjne otwarcie kluczem przez obsługę, włączniki światła powinny się znajdować na wysokości 80 - 110 cm od poziomu posadzki, zaleca się wyposażenie toalety w wieszaki na ubrania/bagaż - przynajmniej jeden na wysokości ok. 180 cm i przynajmniej jeden na wysokości ok. 110 cm.
- przestrzeń wokół miski powinna uwzględniać różne sposoby (zależne od przyzwyczajenia lub schorzenia) przesiadania się z wózka na miskę ustępową. Rodzaje transferu z wózka inwalidzkiego na muszlę ustępową:

a) transfer przedni lub transfer przedni z obrotem – wymaga dużej siły ramion.

Może być niewykonalny dla dużej części użytkowników,

b) transfer diagonalny,

c) transfer boczny,

obok muszli ustępowej, należy zapewnić przestrzeń wolną od przeszkód o szerokości min. 90 cm (zalecana z obydwu stron),

górną krawędź deski powinna się znajdować na wysokości 42-48 cm,

oś muszli nie bliżej niż 45 cm od ściany,

deska klozetowa powinna być jednolita, bez wycięć, stabilna,

poręcze:

– montowane w odległości 30 - 40 cm od osi muszli (do osi poręczy) oraz na wysokości 70 - 85 cm (górną krawędź poręczy), oraz wystające 10 - 15 cm przed muszlę,

– długości 75 - 90 cm (podnoszone z obu stron muszli),

– w przypadku możliwości tylko jednostronnego przesiadania się, dopuszcza się

montowanie jednego opuszczanego pochwyty i jednego mocowanego na stałe –

po przeciwnej stronie względem miejsca odstawczego, na wysokości 70 - 85 cm od posadzki, długości min. 80 cm, mocowane 20 - 30 cm od ściany za miską ustępową,

spluczka:

–uruchamianie spluczki może się odbywać automatycznie lub ręcznie, nie może być to spluczka obsługiwana za pomocą nogi,

–przycisk spluczki powinien się znajdować z boku miski ustępowej na wysokości nieprzekraczającej 80 - 110 cm (górną krawędź przycisku),

podajnik papieru toaletowego powinien się znajdować na wysokości 60 - 70 cm od posadzki, w okolicy przedniej krawędzi miski ustępowej.

wysokość umywalki:

- górną krawędź na wysokości 75 - 85 cm od posadzki,

- dolna krawędź nie niżej niż 60 - 70 cm od posadzki, przestrzeń manewrowa przed umywalką o wymiarach 90x150cm, z czego nie więcej niż 40 cm tej przestrzeni może znajdować się pod umywalką, baterie:
 - powinny być uruchamiane dźwignią (najlepiej z przedłużonym uchwytem), przyciskiem lub automatycznie,
 - nie należy stosować baterii obsługiwanych przy pomocy kurków, lustro powinno być zamontowane w taki sposób, aby jego dolna krawędź znajdowała się nie wyżej niż 80 cm od poziomu posadzki lub bezpośrednio nad umywalką, dozownik mydła, suszarka/ręczniki powinny być zlokalizowane jak najbliżej umywalki na wysokości 80 - 110 cm od poziomu posadzki,
- poręcze:
 - montowane po obu stronach umywalki na wysokości 90 - 100 cm, w odległości nie mniejszej niż 5 cm pomiędzy krawędzią poręczy a umywalką.

Treść rekomendacji 8

Ciągi komunikacyjne pionowe – Windy

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

Budynek zabytkowy, brak montażu windy wewnętrznej i zewnętrznej.

Treść Rekomendacji 9

Poprawa dostępności strony internetowej

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

7,7 / 10,0 wynik udane: 36 / nieudane: 27

Analizowany serwis spełnia wybrane kryteria dostępności.

- **Walidacja HTML-a**

udane: 0 nieudane: 3

- o <https://jeleniagora.pl/> błędów: 3 ostrzeżeń: 7
- o <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> błędów: 4 ostrzeżeń: 8
- o <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> błędów: 14 ostrzeżeń: 3

- **Walidacja unikalności identyfikatorów HTML-a**

udane: 3 nieudane: 0

- **Walidacja poprawności nagłówków**

udane: 0 nieudane: 3

- o <https://jeleniagora.pl/> błędów: 1
- o <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> błędów: 1
- o <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> błędów: 1

- **Prymitywne formatowanie**

udane: 0 nieudane: 3

- <https://jeleniagora.pl/> błędów: 1
- <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> ostrzeżeń: 4
- <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> ostrzeżeń: 3

- **Możliwość ominięcia powtarzalnych bloków**

udane: 3 nieudane: 0

- **Obecność etykiet formularzy**

udane: 3 nieudane: 0

- **Dostępność CAPTCHA**

udane: 3 nieudane: 0

- **Kolejność pól formularzy**

udane: 0 nieudane: 3

- <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 2
- <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> ostrzeżeń: 2
- <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> ostrzeżeń: 2

- **Poprawność linków**

udane: 0 nieudane: 3

- <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 58
- <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> ostrzeżeń: 46
- <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> ostrzeżeń: 81

- **Dostępność bez javascriptu**

udane: 3 nieudane: 0

- **Wyróżnienia**

udane: 3 nieudane: 0

- **Mruganie elementów**

udane: 3 nieudane: 0

- **Unikalność metadanych**

udane: 0 nieudane: 1

- o <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 15

- **Dostępność linków**

udane: 0 nieudane: 3

- o <https://jeleniagora.pl/> błędów: 12
- o <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> błędów: 13
- o <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> błędów: 11 ostrzeżeń: 8

- **Dźwięk**

udane: 3 nieudane: 0

- **Poprawność deklaracji języka**

udane: 3 nieudane: 0

- **Obecność deskryptorów mediów**

udane: 0 nieudane: 3

- o <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 22
- o <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> ostrzeżeń: 17
- o <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> ostrzeżeń: 30

- **Walidacja CSS-a**

udane: 1 nieudane: 0

- **Dostępność plików PDF**

udane: 1 nieudane: 0

Poziom walidacji - AA WCAG

- **Obecność etykiet formularzy**

udane: 3 nieudane: 0

- **Dostępność linków**

udane: 0 nieudane: 3

- o <https://jeleniagora.pl/> błędów: 12
- o <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> błędów: 13
- o <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> błędów: 11 ostrzeżeń: 8

- **Poprawność deklaracji języka**

udane: 3 nieudane: 0

- **Obecność nawigacji w tym samym miejscu**

udane: 1 nieudane: 0

- **Topologia linków**

udane: 0 nieudane: 1

- <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 17

- **Kontrast elementów tekstowych**

udane: 1 nieudane: 0

Poziom walidacji - AAA WCAG

- **Walidacja poprawności nagłówków**

udane: 0 nieudane: 3

- <https://jeleniagora.pl/> błędów: 1
- <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> błędów: 1
- <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> błędów: 1

- **Mruganie elementów**

udane: 3 nieudane: 0

- **Dostępność linków**

udane: 0 nieudane: 3

- <https://jeleniagora.pl/> błędów: 12
- <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> błędów: 13
- <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> błędów: 11 ostrzeżeń: 8

- **Analiza kontrastu audio w materiałach multimedialnych**

udane: 3 nieudane: 0

- **Obecność bloku informującego o lokalizacji w obrębie strony (okruszki)**

udane: 0 nieudane: 3

- <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 1
- <http://jeleniagora.pl/news/czym-ogrzewasz-dom> ostrzeżeń: 2
- <http://jeleniagora.pl/aktualnosci> ostrzeżeń: 2

- **Zrozumiałość tekstu**

udane: 2 nieudane: 1

- o <https://jeleniagora.pl/> ostrzeżeń: 1

Sposób wykorzystania rekomendacji

W miarę możliwości można zastosować jednej z 25 zaleceń dla dostępności dla serwisów internetowych:

1. Wszystkie elementy graficzne powinny mieć zwięzły tekst alternatywny (alt), który opisuje co znajduje się na grafice lub, jeśli grafika jest odnośnikiem – dokąd prowadzi ten odnośnik. Jeśli grafiki są czysto dekoracyjne, powinny mieć „pusty atrybut alt”.
2. Należy unikać animowanych elementów, poruszających się tekstów, ponieważ rozpraszają one wszystkich użytkowników nie tylko niepełnosprawnych. Niektóre, szczególnie agresywnie i szybko animowane grafiki, mogą stanowić zagrożenie dla osób cierpiących na padaczkę fotogenną!
3. Wszystkie pliki dźwiękowe (audycje, wywiady, wykłady) powinny być uzupełnione o transkrypcję tekstową. Odtwarzacze tych plików zamieszczone na stronie powinny dać się obsłużyć za pomocą klawiatury i być dostępne dla osób niewidomych.
4. Wszystkie pliki wideo powinny być uzupełnione o napisy dla osób niesłyszących. Odtwarzacze powinny być dostępne dla osób niewidomych i osób korzystających wyłącznie z klawiatury.
5. Wszelkie pliki multimedialne i Flash powinny być dostępne lub udostępnione w postaci alternatywnej.
6. Pliki PDF, Word i inne popularne pliki do ściągnięcia powinny być przygotowane jako dostępne. Np. pliki PDF powinny mieć strukturę, która pomaga osobom niewidomym przeglądać takich dokumentów.
7. Teksty zamieszczone w serwisie powinny być napisane w miarę możliwości w jak najprostszy sposób, tak aby dostęp do nich miały mniej wykształcone osoby a także osoby z upośledzeniem intelektualnym.
8. Teksty powinny być opublikowane w czytelny sposób – podzielone na paragrafy, listy i inne sekcje; nie justowane do prawej strony; skróty literowe powinny być rozwinięte w pierwszym wystąpieniu na każdej stronie. Tekst powinien być uzupełniony o nagłówki (h1-h6) aby osoby niewidome mogły sprawnie przejść do interesującej ich sekcji.
9. Nawigacja (menu) powinna być spójna, logiczna i niezmienna w obrębie serwisu. Nawigacja w obrębie całego serwisu powinna być dostępna z poziomu klawiatury.
10. Wszystkie elementy aktywne, takie jak odnośniki, banery czy pola formularza powinny mieć wyraźny wizualny fokus (zwykle w postaci ramki widocznej w trakcie nawigacji po stronie klawiszem TAB). Zaleca się wzmocnienie domyślnego fokusa, tak, aby był dobrze widoczny także dla osób niedowidzących.
11. Wszystkie odnośniki powinny być unikalne i zrozumiałe, także poza kontekstem. Nie należy używać linków w postaci: „>>” czy „więcej” albo „kliknij tutaj”. Odnośniki nie mogą otwierać się w nowym oknie lub zakładce przeglądarki bez ostrzeżenia.
12. Zaleca się zastosowanie usprawnienia w postaci „skip links”, czyli możliwości przejścia bezpośrednio do treści pojedynczej strony. Jest to szczególnie ważne w serwisach, które mają kilkadziesiąt linków w nawigacji/menu głównym.
13. Kontrast kolorystyczny wszystkich elementów przekazujących treść (tekstów, linków, banerów) lub funkcjonalnych musi mieć stosunek jasności tekstu do tła co najmniej 4,5 do 1, a najlepiej jeśli nie jest mniejszy niż 7 do 1.
14. Stronę powinno dać się znacząco (co najmniej 200%) powiększyć narzędziami przeglądarki. Najlepiej jeśli wówczas strona cały czas mieści się poziomo oknie przeglądarki i nie pokazuje się poziomy pasek przewijania ekranu. Powiększona strona nie może „gubić” treści.

15. Wszystkie tytuły (title) stron muszą być unikalne i informować o treści podstrony na jakiej znajduje się użytkownik. Układ treści w tytule powinien być zbudowany wg schematu: [Tytuł podstrony] – [Nazwa Instytucji].
 16. Wszystkie podstrony powinny być oparte o nagłówki. Nagłówki (h1-h6) są podstawowym sposobem porządkowania treści na stronie. Nagłówek h1 powinien być tytułem tekstu głównego na stronie.
 17. Do porządkowania treści w tekstach, czy elementów nawigacji należy wykorzystywać listy nieuporządkowane i uporządkowane.
 18. Język strony oraz język fragmentów obcojęzycznych powinien być określony atrybutem lang.
 19. Cytaty powinny być odpowiednio wyróżnione – co najmniej cudzysłowami.
 20. Kod serwisu powinien być zgodny ze standardami i nie korzystać z tabel jako elementu konstrukcyjnego strony.
 21. Tabele służące do przekazania danych powinny być zbudowane w możliwie prosty sposób i posiadać nagłówki.
 22. Wszystkie ramki powinny być odpowiednio zatytułowane.
 23. Wszystkie skrypty i aplety powinny być dostępne dla osób niewidomych i osób korzystających wyłącznie z klawiatury.
 24. Formularze, w tym formularz wyszukiwarki powinny być zbudowane zgodnie ze standardami. Wszystkie pola formularzy i przyciski powinny być właściwie opisane.
 25. Serwis powinien być dostępny w przeglądarkach i urządzeniach z wyłączoną obsługą CSS. Modernizacja stron w przyszłości zgodnie z obowiązującymi standardami WCAG 2.1. zapewni dostępność informacji dla wszystkich zainteresowanych. W perspektywie społecznej zwiększy to dostępność do informacji dla osób niepełnosprawnych co w konsekwencji długoterminowej może skutkować większym zaangażowaniem w życie lokalnych społeczności. W kwestii finansowej są można pozyskać środki z programu Dostępność + jeśli planowane dostosowanie będzie w bardzo szerokim zakresie - jednakże zastosowanie, któregoś z podanych 25 punktów nie wiąże się ze znacznymi nakładami finansowymi dla Instytucji.
- Instytucja może przygotowywać materiały pisane w wersji elektronicznej powinny być sporządzone zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego, tj. w sposób ułatwiający korzystanie wszystkim, w tym osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności (np. dysfunkcjami narządu wzroku, słuchu i ruchu).
- W szczególności chodzi o:
- a) zaprojektowanie odpowiedniej struktury tekstu, czyli stosowanie możliwie często tytułów, akapitów i śródtytułów w tekście ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami poruszanie się po nim (w tym stosowanie jednolitej i jasnej hierarchii nagłówków, np. tytuł artykułu: nagłówek poziom 1, akapit – nagłówek poziom 2, węższy fragment treści – nagłówek poziom 3),
 - b) stosowanie czcionek bezszeryfowych, gładkich, bez ozdobników, z dużymi przestrzeniami między każdą literą, bez cieniowania i bez szarości (np. Arial, Verdana), unikanie kursywy,
 - c) stosowanie prawidłowego kontrastu między tekstem a tłem (np. czarny tekst na białym tle dla tekstu podstawowego, dla nagłówków ewentualnie kolory o dużym kontraście) z dużymi i widocznymi znakami interpunkcyjnymi. Kontrast minimalny powinien być zachowany na poziomie od 4,5 do 1. Logotypy nie muszą spełniać tego standardu.
 - d) czytelność czcionki: czcionka powinna być możliwie jak największa. Chociaż oczywiście należy to dostosować do koniecznej do umieszczenia na stronie liczby znaków, nagłówki powinny być większe od tekstu podstawowego o co najmniej 2 pkt,
 - e) wykonywanie nadruków wyłącznie w polu zadruku. Nie należy wykonywać zadruku na spadach,

- f) możliwie częste operowanie światłem w tekście. Rekomendujemy w miarę możliwości, aby światło pomiędzy elementami graficznymi a tekstem wynosiło ok. 1 cm,
- g) w przypadku wydania elektronicznego konieczne jest stosowanie opisów alternatywnych dla wykresów, schematów, zdjęć, tabel itp. czyli opisanie tego co znajduje się na zdjęciu, wykresie lub grafice),
- h) używanie prostych słów i z dań (unikanie języka fachowego, hermetycznego)
- unikanie: nadmiernego formatowania tekstu, tekst pozostawiamy wyjustowany do lewej strony, jeżeli to możliwe to najlepiej w jednej kolumnie, dzielenia wyrazów, czysto ozdobnych elementów graficznych oraz stosowania w ich miejsce prostych grafik informacyjnych, wcięć w akapicie (możemy go zastąpić odstępem), różnego kroju czcionki dla różnych elementów layoutu strony i treści podstawowych. Ponadto w przypadku dokumentów w word/pdf: każdy dokument elektroniczny powinien posiadać kompletne informacje tytułowe (autora publikacji, nazwę dokumentu, datę stworzenia itp.), w dokumentach elektronicznych przyjmujących postać strony internetowej w sekcji meta należy uwzględnić język dokumentu, który posłuży osobom z dysfunkcjami wzroku do automatycznego tłumaczenia.
- W perspektywie społecznej zwiększy to dostępność do informacji dla osób niepełnosprawnych co w konsekwencji długoterminowej może skutkować większym zaangażowaniem w życie lokalnych społeczności. W kwestii finansowej są można pozyskać środki z programu Dostępność + jeśli planowane dostosowanie będzie w bardzo szerokim zakresie - jednakże zastosowanie, któregoś z podanych 25 punktów nie wiąże się ze znacznymi nakładami finansowymi dla Instytucji.

Treść Rekomendacji 10

Zastosowanie bezpośredniego lub zdalnego dostępu do tłumacza języka migowego

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

W instytucji nie ma bezpośredniego dostępu do tłumacza języka migowego. W punktach informacyjnych nie ma również dostępu do zdalnego tłumacza języka migowego.

Sposób wykorzystania rekomendacji

W celu zwiększenia dostępności dla osób niesłyszących, posługujących się Polskim Językiem Migowym zaleca się zastosowanie rozwiązania ułatwiającego kontakt z takimi osobami. Spełnieniem rekomendacji może być zatrudnienie tłumacza języka migowego lub też skorzystanie z dostępnych na rynku usług zdalnego tłumacza języka migowego. Usługa polega na tłumaczeniu w czasie rzeczywistym rozmowy z osobą niesłyszącą za pośrednictwem internetowej wideo konferencji zapewniającej wysoką jakość obrazu. Rekomenduje się przeszkolenie lub skierowanie na kurs pracownika administracji w zakresie nauki języka migowego.

Treść Rekomendacji 11

Elementy wyposażenia budynku ułatwiające poruszanie się i odnajdywanie drogi, zastosowanie piktogramów

Stan faktyczny i przyczyny wystąpienia

W budynku brak właściwego ujednoczonego systemu komunikacji, ułatwiającego poruszanie się po budynku, brak oznaczeń poszczególnych pomieszczeń, punktu recepcyjnego, wskazania toalety. Poziom parteru przeznaczony do obsługi brak kontrastów lub ścieżek prowadzących,

ściany nie kontrastują z podłogą. Na korytarzu ustawione urządzenia nieoznaczone kontrastem, zawężające przejścia. Korytarze słabo oświetlone.

Sposób wykorzystania rekomendacji

W przypadku aranżacji i zagospodarowania przestrzeni, po której mogą poruszać się osoby z niepełnosprawnościami, w szczególności osoby z niepełnosprawnością wzrokową, konieczne jest wprowadzenie elementów ułatwiających samodzielną orientację (ang. *wayfinding*), poruszanie się oraz znalezienie drogi do celu, do których można zaliczyć m.in.:

umieszczenie oznakowania kierunkowego we wszystkich punktach węzłowych (np. skrzyżowania dróg komunikacyjnych budynku) oraz oznakowania miejsc w logicznych punktach – czyli w miejscach, gdzie następuje moment wyboru dalszej drogi, zmiana kierunku poruszania się, zróżnicowanie kolorystyczne posadzek, wprowadzenie pochwytów wzdłuż ciągów komunikacyjnych najlepiej na dwóch wysokościach: od 85 cm do 100 cm (pierwszy pochwyt) i od 60 cm do 75 cm (drugi pochwyt), w kolorystyce odmiennej od ścian i podłóg z uwagi na osoby słabowidzące; zasada ta dotyczy także stosowania kontrastowej kolorystyki ścian w stosunku do podłóg, projektowanie systemu identyfikacji wizualnej (oznaczenia, piktogramy), uwzględniającego możliwe ograniczenia użytkowników,

napisy informacyjne umieszczane na drzwiach lub obok drzwi do pomieszczeń oraz w wydzielonych strefach z zastosowaniem dużych i kontrastowych znaków, stosowanie informacji dotykowej, np. oznaczenia w alfabecie Braille'a przy wejściach do pomieszczeń, na poręczach schodów, oznaczenia, symbole i piktogramy należy stosować konsekwentnie na całej długości trasy, banery informacyjne zlokalizowane w charakterystycznych miejscach budynku, np. przy wejściu lub w węzłach komunikacyjnych, ogólny plan budynku – w recepcji lub w miejscu występowania węzła komunikacyjnego, z zaznaczeniem punktu „*tu jesteś*”, oraz dodatkowo plan budynku z informacjami w alfabecie Braille'a,

tablice informacyjne, obrazujące sposób poruszania się po budynku (pokazujące kierunek ruchu), informacje o funkcji danego pomieszczenia, zegar, kalendarz – elementy bardzo ważne, szczególnie dla osób z chorobami otępiennymi, demencją, które łatwo tracą orientację. Proponowane punkty umieszczenia tych elementów to recepcje lub hotele główne.

Nie zaleca się projektowania pustych, monochromatycznych przestrzeni o znacznych rozmiarach, gdyż powoduje to brak orientacji u osób niedowidzących i niewidzących.

Rekomenduje się zastosowanie planów tyflograficznych.

Plany powinny być umieszczane wewnątrz obiektu zaraz po wejściu do niego i powinny odzwierciedlać przestrzeń danej kondygnacji (lub wybrany jej fragment) oraz najistotniejsze jej elementy. Do planów tyflograficznych powinny prowadzić ścieżki dotykowe.

Plany tyflograficzne (dotykowe) można udostępniać w postaci instalacji w budynkach (umiejscowienie i szczegóły takiego planu każdorazowo należy konsultować ze specjalistami), ale mogą to też być schematy drukowane alfabetem Braille'a, udostępniane w Punkcie Informacji. Zaletą tych ostatnich jest to, że osoba niewidoma korzystająca z danego obiektu, może zabrać taki plan do domu i zapoznać się z nim w dogodnych dla siebie warunkach.

Piktogramy należy zaprojektować i wykonać zgodnie z normą PN-ISO 3864-1:2006

Przeważnie nie jest możliwe zapewnienie takiej samej czytelności piktogramów dla osób widzących i słabowidzących. Osoby z dysfunkcją wzroku będą odczytywały znaki z dużo mniejszej odległości niż osoby, które dobrze widzą – a im większe znaki, tym ich czytelność będzie większa. Dlatego należy umożliwić osobom z niepełnosprawnością wzroku dostęp do informacji w co najmniej jednej z dodatkowych modalności tzn. w formie dotykowej (piktogramy dotykowe,

opis pismem Braille'a) lub w formie dźwiękowej. Z uwagi na ilość przekazywanych informacji preferowany jest dostęp do informacji dźwiękowej poprzez uruchomienie informacji przyciskiem lub z możliwością odsłuchania na indywidualnym urządzeniu mobilnym.

Oznaczenia, symbole i piktogramy należy stosować konsekwentnie na całej długości trasy.

W jednym punkcie dozwolone jest użycie maksymalnie pięciu piktogramów, razem ze strzałką kierunkową, wskazujących jeden kierunek i umieszczonych obok siebie.

Znaki (piktogramy) i napisy powinny znajdować się na poziomie oczu (tj. 145 - 165 cm), należy stosować litery o prostym kroju, bez kursywy, krój bezszeryfowy (np. Arial, Tahoma), na matowym, kontrastowym tle.

Zgodnie z zaleceniami Polskiego Związku Niewidomych tekst czytelny dla osób słabowidzących powinien być jak największych wymiarów, zgodny z zaleceniami zawartymi w poniższej tabeli:

ODLEGŁOŚĆ, Z JAKIEJ NAPIS MA BYĆ WIDOCZNY	WIELKOŚĆ PISMA
30 m	52-104 cm
25 m	44-87 cm
20 m	35-70 cm
15 m	26-52 cm
10 m	17-35 cm
5 m	9-18 cm
2 m	3,5-7 cm
1 m	1,8-3,5 cm
30 cm	0,5-1 cm
25 cm	0,4-0,9 cm

Podsumowanie

Wszystkie w/w rekomendacje są wskazówkami znacznie poprawiającymi dostępność czyli dostęp wraz z możliwością użytkowania przez osoby o ograniczonej mobilności i percepcji do wszystkich podstawowych funkcji obiektu i jego otoczenia na równi ze wszystkimi, zgodnie z definicją „projektowania uniwersalnego”. Nie wymagają natychmiastowego wprowadzenia, gdyż nie dotyczą sytuacji, w której istnieje zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa użytkowników budynku.

Wykorzystanie proponowanych rozwiązań (rekomedacji) przyczyni się do poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami. Są to działania trudne i czasochłonne, a efekty w wielu przypadkach pojawią się za kilka lat, jednak z uwagi na zmieniającą się sytuację demograficzną oraz istniejące aktualnie możliwości, ich wdrażania nie powinno się odkładać w czasie.

Przeprowadzony monitoring i jego efekty, w tym także przedstawiony raport może być podstawą do przeprowadzenia na terenie funkcjonowania instytucji bardziej kompleksowych działań związanych ze zwiększaniem dostępności i zapewnieniem usług adekwatnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Wspólnie wypracowane rozwiązania mogą stanowić podstawę i impuls do włączenia się w działania realizowane w ramach Programu Dostępność Plus, opracowywanej przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych Strategii na Rzecz Osób Niepełnosprawnych czy też regulacji wprowadzonych przez ustawę o dostępności.

Prosimy o przesłanie na adres email solig@solidarnosc.org.pl informacji o otrzymaniu raportu oraz ustosunkowanie się do rekomendacji zawartych w raporcie.

Monitoring przeprowadziły osoby z zespołu ds. monitoringu obiektów:

Paweł Wysocki

Prace nad końcową wersją raportu prowadził Zespół Ekspertów:

1. Ewa Kieńczykowska
2. Małgorzata Zakaszewska
3. Elżbieta Schubert
4. Andrzej Świerczek
5. Janusz Turakiewicz

Zatwierdził Kierownik Projektu: Przemysław Gudaniec

Załączniki. Załącznik nr 1: Matryca monitoringu

Zarząd Regionu Jeleniogórskiego
NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”
PRZEWODNICZĄCY

Franciszek Kopeć

//podpis//

PREZES
Karkonoskiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych

Stanisław Schubert

//podpis//

